

JOHDANTO

”Pedon näännyttäminen” (”starving the beast”) on ollut Yhdysvaltain konservatiivisimpien republikaanien opinkappaleita presidentti Ronald Reaganin ajoista lähtien.¹ Ilmaisun keksi luultavasti Reaganin budjettipäällikkö David Stockman. Se näkee valtion petona ja tarkoittaa poliittista strategiaa, jossa ensin veronkevennyksillä pienennetään valtion tuloja ja paisutetaan sen budjettialijäämää ja velkaa, mikä sitten taivuttaa kongressin pienentämään valtion menoja, ennen kaikkea hyvinvointimenoja.² Reagan onnistuikin jarruttamaan valtion menojen (pl. puolustusmenojen) kasvua. ”Pedon näännyttämisestä” muodostui yksi hyvinvointivaltion alasajon strategia.

Suomessa on kevennetty verotusta 1990-luvun lamasta lähtien yhteensä useilla miljardoilla euroilla. Vuoteen 2010 mennessä veroaste (= verokertynä/bruttokansantuote) aleni lähtövuodesta riippuen 4–5 prosenttiyksikköä, nykyrahassa noin 8-10 miljardia euroa. On mahdollista väittää, että Amerikasta on käyty ottamassa oppia ja veronkevennykset on tehty ”pedon näännyttämisessä” tarkoituksessa, vaikka tätä strategiaa ei olekaan meillä lausuttu julki. Se sopii hyvin ainakin sellaiseen ideologiaan, missä valtio nähdään yksityiseen sektoriin verrattuna lähtökohtaisesti tehottomana, tuhlailevaisena ja kansalaisten valinnan vapautta rajoittavana. Se sopii myös strategiaan, missä pyritään raivaamaan tilaa yksityiselle liiketoiminnalle.

Väitteen, että meillä verotusta on kevennetty hyvinvointivaltion alasajon jouduttamiseksi, jatkeeksi voidaan esittää, että näin on luotu julkiseen talouteen iso kestävyysvaje, jolla nyt perustellaan leikkauksia julkisiin menoihin ja ennen kaikkea hyvinvointivaltion palveluihin ja tulonsiirtoihin. Tarkkoja ja luotettavia laskelmia veronkevennyksien todellisesta suuruudesta on tosin mahdotonta tehdä, koska ne muuttavat taloudenpitäjien käyttäytymistä ja sitä kautta verokertymiä. Nämä ns. dy-

1 Reagan toimi presidenttinä v. 1981–1989. Sebastian Mallaby on kertonut (”Don’t Feed the Beast”, Washington Post, 8.5.2006) Reaganin sanoneen vuoden 1980 vaalikampanjansa aikana: ”John sanoo meille, että meidän on leikattava menoja ennen kuin voimme alentaa veroja. No, jos sinulla on tuhlailevainen lapsi, niin voit luennoida hänelle tuhlaavaisuudesta kaiken mitä haluat. Tai voit leikata hänen viikkorahaansa ja saavuttaa saman tavoitteen paljon nopeammin.”

2 Ajatus lienee saanut alkunsa Kalifornian verokapinasta Reaganin toimiessa siellä kuvernöörinä. Hieman hämmentävää on se, että Reaganin kerrotaan myös sanoneen, ettei budjettialijäämillä ole merkitystä, ja että hänellä oli myös neuvonantajia, jotka väittivät veronkevennyksien parantavan valtion rahoitusasemaa.

naamiset vaikutukset vaihtelevat erilaisissa kansantalouden toiminnan analysointiin käytettävissä makromalleissa, ja ne voivat olla toisensuuntaisia kuin veronkevennysten suuruudesta tehdyissä ns. staattisissa laskelmissa, joita käytetään esimerkiksi valtion tulo- ja menoarvioissa.

Vaikutusta veroasteeseen on tietenkin ollut myös sen nimittäjän eli bkt:n kehityksellä, ja lopputulos on ollut se mikä yllä mainittiin. Viime vuosina veroasteen nousuun on vaikuttanut olennaisesti pitkittynyt taantuma, joka on pienentänyt veroasteen nimittäjää suhteessa sen osoittajaan.

Yleisesti katsotaan Reaganin (ja Ison-Britannian pääministeri Margaret Thatcherin lähes samanaikaisen) kauden merkinneen talouspoliittisessa ideologiassa käännettä, joka levisi ympäri maailman. Tästä uudesta ideologiasta käytetään tavallisimmin nimitystä uusliberalismi. Maailmantaloudessa alkoi uusi globalisaation aikakausi, jolla ideologisen käänteän lisäksi ja sen vauhdittama rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen ja nousevien talouksien matalat palkat ovat merkinneet vakavia haasteita kehittyneille maille. Hyvinvointivaltion veropohjaa ovat osaltaan nakertaneet teollisuuden siirtymisen matalapalkkamaihin ja pääomien entistä liukkaampi kansainvälinen liikkuvuus.

Suomessa hyvinvointivaltio saavutti ainakin joillakin mittareilla huippunsa 1980-luvun lopussa. Esimerkiksi tulonjako oli tuolloin Suomessa maailman tasaisin. 1990-luvun alun Suuri Lama merkitsi kuitenkin käännettä: tuloerot kasvoivat sen jälkeen Suomessa nopeammin kuin missään muussa kehittyneessä maassa (OECD 2008).

Suomessa laman aiheuttamaan valtion velkaantumiseen reagoitiin myös leikkaamalla tulonsiirtoja ja julkisia palveluita. Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon mukaan vuonna 1993 Suomen nettoveroaste (= verot miinus tulonsiirrot jaettuna bkt:lla) oli 12,3 prosenttia, mutta vuonna 2000 se oli noussut yli kaksinkertaiseksi, 24,8 prosenttiin, josta se aleni 17,0 prosenttiin vuonna 2010. Sen jälkeen se on nousut hieman. Nämä muutokset kätkevät taakseen niin verotuksen, tulonsiirtojen kuin bkt:nkin muutoksia.

Toimittamassani kolmessa kirjassa (TAIMIO 2007, 2009, 2010) ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen Talous&Yhteiskunta-lehdessä ovat monet eri tutkijat analysoineet 1990-luvun laman jälkeisiä muutoksia suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Erityisenä teemana noissa kirjoissa oli eriarvoisuuden kasvu, sen eri ulottuvuudet ja mittarit. Varsinkin ensimmäinen kirja ”Talouskasvun hedelmät” (2007) keskittyi siihen ja herätti myös melko laajaa huomiota, kun sitten aihealue jonkin verran laajeni myöhemmin ilmestyneissä kahdessa kirjassa. Suhteessa eriarvoisuuden viime vuosina osakseen saamaan valtavaan huomioon kirjat olivat edellä aikaansa, joskin sitä oli jo aiemmin käsitelty T&Y-lehdessä (erityisesti RIIHELÄ ET AL. 2005) ja muuallakin.

Nyt esillä oleva kirja kuuluu samaan sarjaan kuin em. kolme kirjaa. Niistä viimeisimmästä on kulunut runsaat neljä vuotta. Tilanne on muuttunut paljon ja monessa suhteessa. Nyt ovat näkyvissä monet hyvinvointivaltiolle myönteisen käänteän merkit. Juuri siksi uuden kirjan tekeminen osoittautui hyvin tarpeelliseksi.

Mitä kello on lyönyt?

WILKINSONIN JA PICKETTIN (2011; engl. 2009) kirjalla on ollut suuri vaikutus keskusteluun eriarvoisuudesta. Sen kuvaamiin yhteyksiin tasa-arvon ja hyvinvoinnin erilaisten indikaattorien välillä on ollut vaikea suhtautua muuten kuin että nämä asiat on otettava vakavasti, niitä tutkittava vielä tarkemmin ja pitää ryhtyä toimenpiteisiin.³

Tähän kansainväliseen keskusteluun ovat tuoneet omat vahvat panoksensa mm. **OECD** (esim. 2011; **CINGANO** 2014) ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF (esim. **OSTRY ET AL.** 2014) osoittaessaan eriarvoisuuden vähentämisen itse asiassa lisäävän talouskasvua, sekä erittäin laajaa näkyvyyttä ja arvostusta osakseen saanut **PIKETTY** (2014; ks. myös **ROINE** 2014), joka osoitti, mihin tulo- ja varallisuuserojen kasvu on johtamassa, ellei sitä pysäytetä. Tällä teoksella on ollut kaikkein suurin vaikutus siihen, miten paljon eriarvoisuuden kasvuun kiinnitetään huomiota. Kukaan, joka on seurannut yhteiskunnallista keskustelua niin kansainvälisesti kuin Suomessakin, ei ole voinut välttää vaikutelmalta, että näillä tutkimuksilla – ideologisten kannanottojen sijasta – on ollut käänteentekevä merkitys.

Tulo- ja varallisuuseroista tehtyjen uusien tutkimusten valossa on ryhdytty kiinnittämään huomiota verosuunnitteluun ja suoranaiseen veronkiertoon lainsäädännön porsaanreikien ja veroparatiisien kautta. Uutta on myös keskustelu verotuksen, vaalirahoituksen ja poliittisen vallan välisistä kytkennöistä: rikkaat rahoittavat vaalikampanjoita siinä toivossa, että valituiksi tulleet poliitikot säätävät heille edullisia verolakeja ja tekevät muitakin rahoittajiaan suosivia päätöksiä. Ehkä eniten kritiikkiä plutokratiasta – rikkaiden (yli)vallasta – on esitetty Yhdysvalloissa, jossa jokseenkin kaikki huippupoliitikot ovat itsekin miljonäärejä ja vaaleissa on mahdotonta menestyä, ellei kampanjarahoitukseen keräännä huomattavia summia rikkailta ja liike-elämältä.

Toinen viimeaikainen kehityskulku, joka on vaikuttanut paljon hyvinvointivaltiosta käytyyn keskusteluun, on ollut euroalueen kriisi. Euroalueella vastattiin vuonna 2008 alkaneeseen kansainväliseen finanssikriisiin aluksi raha- ja finanssipoliittisella elvytyksellä, mutta pian sen jälkeen ja varsinkin kun Kreikan ja muiden ns. PIIGS-maiden⁴ ongelmat alkoivat paljastua, finanssipoliittikkaa ryhdyttiin kiristämään veronkorotuksen ja menoleikkauksin samalla kun kriisimaiden edellytettiin panevan toimeen rakenteellisia uudistuksia erityisesti työmarkkinoilla. Kiristyspolitiikan yhtenä keskeisenä syynä on ollut Saksan pelko, että se ja/tai Euroopan keskuspankki joutuisi maksumieheksi, kun kriisimaiden ahdinko syvenee, ja että viime kädessä seurauksena voisi olla EKP:n rahahanojen löystyminen, inflaation karkaaminen käsistä ja hyperinflaatio.

3 Equality Trustin kotisivut osoitteessa www.equalitytrust.org.uk sisältävät runsaasti ko. kirjaan liittyvää lisämateriaalia, jota voidaan käyttää esimerkiksi esitelmissä ja opetuksessa.

4 Portugali, Irlanti, Italia, Kreikka ja Espanja.

Tätä kiristyspolitiikkaa ovat kritisoineet jotkut poliitikot ja erityisesti keynesiläiset taloustieteilijät siitä, että se on omiaan kärjistämään taantumaa ja lamaa. Tässäkin asiassa on viime aikoina tapahtunut merkittävä käänne. Nyt IMF (esim. 2014) ja hieman varovaisemmin OECD ja Euroopan keskuspankki sen sijaan suosittelevat euroalueelle elvyttävää finanssipolitiikkaa erityisesti julkisen talouden hyvän rahoitusaseman omaavissa maissa toteutettavien julkisten investointien kautta.

Vielä pitemmälle menevät analyysit, joiden mukaan nykyisissä lähes nollakorkojen ja –inflaation olosuhteissa elvytys voi (jopa enemmän kuin) maksaa itse itsensä ja että kiristyspolitiikka voi johtaa tavoitteidensa vastaisesti julkisen velkataakan kasvuun (DELONG JA SUMMERS 2012, HAAPARANTA 2015). Tulossa laajempaan tietoisuuteen voi myös olla argumentti, jonka mukaan työn tarjonnan lisääminen ja siihen tähtäävät rakenteelliset uudistukset ovat nykyoloissa omiaan ruokkimaan lamaa (EGGERTSSON 2010, EGGERTSSON ET AL. 2014). Näiden argumenttien hyväksyminen merkitsisi täyskäännöstä kiristyspolitiikkaan euroalueella.

Suomessa viime vuosina verotusta on kiristetty ja tänä vuonna toteutetaan aiempaa selvästi isommat menoleikkaukset. Edessä oleviin eduskuntavaaleihin liittyvässä keskustelussa tunnutaan oletettavan, että kiristystoimet ovat jatkossakin itsestään selviä – aivan kuin edellä kerrotuista tutkimuksista ja kansainvälisistä suunnanmuutoksista ei olisi kuultu mitään. TALOUSPOLITIIKAN ARVIOINTINEUVOSTON (2014) suositeltua lisäsopeutusten ajoittamista vasta vuosille 2017–2018 keskustelua on käyty vain siitä, pitäisikö ne sittenkin ajoittaa jo ensi vaalikauden alkupuolelle.

Välittömänä perusteluna Suomen kiristyspolitiikalle on kuultu ensinnäkin se, että EU:n finanssipoliittiset säädökset kuten vakaus ja kasvu- sekä ns. sixpack-sopimukset vaativat julkisen talouden rahoitusaliijäämän ja velan saamista kuriin. Tässä on tietenkin oletuksena se, että tavoite saavutetaan nimenomaan kiristämällä finanssipolitiikkaa, vrt. edellä. Jos on todellakin niin, että kiristystoimet vain pahentavat taloustilannetta, niin on perin onnetonta Suomen olla mukana tällaisessa rahaliitossa. Toisaalta kansainvälisen tutkimuksen ja keskustelun paineessa saattaa käydä niin, että EU:n komissio ja neuvosto myöntävät helpotuksia kiristysohjelmien noudattamiseen, minkä ne ovat jossain määrin jo tehneetkin useille jäsenmaille.

Suomalaisen kiristyspolitiikan perusteluina on käytetty myös kahta huonosti perusteltua argumenttia.⁵ ”Velka jättää suuren taakan tuleville sukupolville” ei kestä lähempää tarkastelua, sillä kyse on kansainvälisessä vertailussa alhaisesta velan suhteesta bruttokansantuotteeseen (noin 60 prosenttia). Toisaalta Suomen julkisen talouden nettovelka on ennen kaikkea eläkerahastojen ansiosta reilusti negatiivinen (so. nettovarallisuus on reilusti positiivinen). Lisäksi on huomioitava se, että valtiot harvoin maksavat velkaansa takaisin; paljon tavallisempaa on se, että velkataakka joko

⁵ Ks. tarkemmin Heikki Taimio: ”Valtion velkaantumisen taittamisella ei ole kiire”, PT-blogi 6.2.2014, www.labour.fi/ptblogit.asp.

sulaa bkt:n kasvun ja inflaation myötä, tai velkaa leikataan tavalla tai toisella. Todellinen velanhoitorasitus koostuu silloin vain korkomaksuista.

Kiristyspolitiikan puolesta esitetty toinen argumentti, joka ei päde – ainakaan nykyoloissa – on se, että lisävelkaantuminen johtaisi valtion luottoluokituksen alenemiseen ja sitä kautta velan korkomenojen kasvuun. Asiaa koskeva tutkimustieto osoittaa kuitenkin, että mahdollinen luottoluokituksen aleneminen korkeimmilta tasoilta ei aiheuta koron merkittävää nousua. Vaikutus Suomelle olisi vuositasolla vain joitakin kymmeniä miljoonia euroja, mikä on mitätön summa verrattuna kiristykseen sisältyviin miljardileikkauksiin ja niiden aiheuttamaan vahinkoon kansalaisten hyvinvoinnille.

Kestävyysvaje on ollut neljäs ja ehkä painavin argumentti kiristyspolitiikan ja hyvinvointivaltion leikkausten takana. Lyhyesti ilmaistuna se on suhteessa bkt:en laskettuna se verojen korotus ja/tai julkisten menojen leikkaus, joka vaaditaan, jotta julkinen velka asettuisi tulevaisuudessa (esimerkiksi vuoteen 2060 mennessä) jollekin vakaalle tasolle. Väitetään, että julkinen talous on nyt kestävämmällä uralla, ja on sitä parempi mitä aikaisemmin kiristystoimet pannaan toimeen, koska velka paisuu koko ajan.

Tämäkin argumentti joutuu kyseenalaiseksi, jos on niin, että kiristystoimet vain kiihdyttävät velkaantumista. Lisäksi sitä voidaan arvostella mm. suuresta herkkyydestä laskelmien erilaisille oletuksille ja suuntautumisesta niin kauas tulevaisuuteen, ettei mitään oletuksia voida tehdä vakuuttavin perustein. Niinpä kestävyysvajeen suuruudesta tehdyt arviot vaihtelevat useita prosenttiyksikköjä. Se ei myöskään ota huomioon taloudenpitäjien, markkinoiden ja poliitikkojen käyttäytymisessä tapahtuvia mahdollisia muutoksia velkaantumisen jatkuessa.⁶

Kestävyysvajeargumentille läheistä sukua on väite, että meillä ei tule jatkossa olemaan varaa nykytasoiseen hyvinvointivaltioon, joten sitä on ajettava alas. Esimerkiksi **VALTIOVARAINMINISTERIÖ** (2006) väitti, että 2010-luvulta lähtien ”kasvua ja elintason kohottamista uhkaavat esteet kärjistyvät monen vuosikymmenen ajaksi”. Syynä olisi ennen kaikkea väestön ikääntyminen, joka kutistaa työikäisen väestön osuutta ja kohottaa väestöllistä huoltosuhdetta.

Väestön ikääntymisen ohella on kiinnitetty huomiota elintason nousun tärkeimpään moottoriin, tuottavuuden nousuun, jonka pelätään hidastuvan joko ikääntymisen takia (esim. **HUOVARI ET AL.** 2006) tai koska nopeaa tuottavuuden kasvua edustavan teollisuuden merkitys vähenee ja Suomi on jo teknisen kehityksen eturintamalla, jolla tuottavuuden nostaminen on vaikeampaa kuin aiemmin, jolloin olimme ns. perässähiitäjiä. Niinpä kestävyysvajelaskelmatkin tavataan tehdä aiempaa selvästi alhaisemman talouskasvun oletuksella, joka voi olla esimerkiksi vain noin puolet viime vuosisadan 3 prosentin keskimääräisestä kasvusta.

Viimeksi mainitut väestön ja tuottavuuden kehitykseen liittyvät näkökohdat ovat olleet esillä myös tuoreessa kansainvälisessä keskustelussa ns. ”sekulaarisesta stagnaa-

⁶ **ILMAKUNNAS JA LEHTO** (2014) on tuorein laajempi katsaus kestävyysvajearviointiin.

tiosta” eli pitkästä hitaan talouskasvun aikakaudesta.⁷ Keskeistä tässä hypoteesissa on se, että maailmassa on niin paljon (liika)säästämistä, että täystyöllisyyden saavuttamiseksi vaadittaisiin negatiivinen reaalikorko (so. nimelliskorkotason ylittävä odotettu inflaatio), johon ainakaan tavanomaiset rahapolitiikan keinot eivät riitä.

Suomalaisesta näkökulmasta erityisen kiinnostavaa on tämän kansainvälisen keskustelun keskittyminen työllisyyteen: kestävyysvajeen vaatimien kiristystoimien sijasta siinä esitetään työllisyyttä edistävää, elvyttävää finanssipolitiikkaa.⁸ Suomalaiselta kannalta pitää myös arvioida, onko meillä euroalueen jäsenenä ja yksin mahdollisuuksia kovin paljon poiketa yleisestä linjasta, joka ei ehkä lähde kamppailemaan kasvun heikkenemistä vastaan. Toki stagnaatiokeskustelussa on esillä pidetty myös muita keinoja (esimerkiksi koulutustason nostoa ja innovaatioita), jotka edistävät talouden kasvupotentiaalia pitkällä aikavälillä. Niihin on kiinnitetty lisähuomiota Suomessakin, kun on epäilty Nokia-sektorin ja metsäteollisuuden menetysten jäävän pysyviksi.

Kaiken kaikkiaan voimme kysyä: mitä kello on lyönyt? Onko hyvinvointivaltiota edelleenkin ajettava kiristystoimin alas vai onko politiikassa huomioitava uusia tuulia, jotka ovat siirtämässä meitä uuteen, aivan toisenlaiseen aikaan? Tätä kysymystä kannattaa pohtia eduskuntavaalien alla käytävissä keskusteluissa, hallitusneuvotteluissa ja niiden jälkeenkin.⁹

Mistä tämä kirja kertoo?

Tämä kirja ei pyri kattavaan, kokonaisvaltaiseen analyysiin suomalaisesta hyvinvointivaltiosta. Erilaisista syistä esimerkiksi sellaiset tärkeät aiheet kuin koulutus, eläkkeet ja maahanmuutto ovat jääneet pois. Suosittelen seuraamaan *Talous&Yhteiskunta-lehteä*, jossa tullaan lähitulevaisuudessa julkaisemaan näitä aiheita käsitteleviä artikkeleita. Sopiessani tämän kirjan artikkeleista kirjoittajien kanssa olen tehnyt heille joitakin pyyntöjä ja kommentoinut heidän dispositioitaan, mutta pääosin he ovat saaneet vapaat kädet nostaa esiin kysymyksiä, joita he ovat itse pitäneet keskeisimpinä.

⁷ Ks. **TEULINGS JA BALDWIN** (2014), jossa yhtenä kirjoittaja on Lawrence Summers, jonka aloitteesta koko asia nousi keskustelunaiheeksi. Tässä yhteydessä tavataan viitata yhdysvaltalaiseen taloustieteilijään Alvin Hanseniin, joka vuonna 1938 esitti samanlaisen hypoteesin. Pian sen jälkeen alkoi kuitenkin toinen maailmansota, jota seurasi pitkä, noin neljännesvuosisadan kestänyt aikakausi, jolloin talouskasvu länsimaissa oli keskimäärin nopeampaa kuin koskaan ennen sitä tai sen jälkeen.

⁸ Kreikka on esimerkki maasta, jossa hyvinvointivaltiota paisutettiin selvästi liikaa suhteessa talouden kantokykyyn. Tällöin luonnollisesti sitä tulee ajaa alas jossain määrin. PIIGS-maista Espanja ja Irlanti edustavat vastakkaista tapausta, jossa ennen kriisiä julkinen talous oli hyvässä tasapainossa mutta yksityinen sektori oli ylivelkaantunut.

⁹ Vrt. Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, Perheyritysten liitto ja Suomen Yrittäjät: ”Elinkeinoelämän viestit tulevalle hallituskaudelle: Talouden käänne vaatii rohkeita tekoja.” Tämä 19.11.2014 julkaistu kannanotto vaatii mm. julkisen sektorin tehtävien ja tulonsiirtojen vähentämistä seuraavalla vaalikaudella 3–4 miljardin euron edestä.

Kirjan artikkelit ovat melko laajoja, niissä on paljon asiaa, eikä niitä ole mahdollista kiteyttää yhden rivin iskulauseiksi. Niiden alussa olevat tiivistelmät kertovat keskeisen sisällön. Toivottavasti artikkelit antavat sytykkeitä keskusteluihin ja pitemmälle menevään perehtymiseen. Kirjallisuusviittauksista osa on samalla tavalla yleistajuisia, mutta osa on alkuperäisiä tutkimuksia, joihin sisälle pääseminen edellyttää talous- tai yhteiskuntatieteellistä koulutusta. Ne kertovat jotain siitä tutkimustiedosta, joihin artikkelit perustuvat, mutta niitä voisi olla paljon enemmänkin.

Hyvinvointivaltio on pakettiratkaisu

Suomi tavataan nähdä pohjoismaisen hyvinvointivaltion yhtenä ilmentymänä, joka on saavuttanut paljon menestystä kansainvälisissä vertailuissa mutta jolla on myös uudistumistarpeita (KANGAS 2013, ANDERSEN ET AL. 2007, BARTH ET AL. 2014, VIHRIÄLÄ JA VALKONEN 2014). Suomalaisten koululaisten menestys OECD:n PISA-tutkimuksissa on kaikille tuttua, samoin kuin Suomen sijoittuminen yleensä hyvin erilaisissa kilpailukykyvertailuissa. Ehkä vähemmän tunnettua on se, että Suomi on ollut kärkipäässä myös vertailuissa, jotka ovat koskeneet mm. hyvinvointia, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, tulonjakoa, innovatiivisuutta ja julkishallintoa. Näin on myös kansalaisten keskinäisen luottamuksen kohdalla, millä saattaa olla jopa muita mittareita suurempi kokonaismerkitys (KOUVO 2014). Kannattaa myös panna merkille, että kuten THL:n tuore tutkimus osoittaa (VAARAMA ET AL. 2014), kaikesta itkusta ja hammasten kiristyksestä huolimatta Suomi ei ole – ainakaan vielä – muuttunut pahoinvointivaltioksi.

Hyvinvointivaltio on kuitenkin myös aina kokonaisratkaisu, eräänlainen paketti, jonka osat riippuvat enemmän tai vähemmän toisistaan. Jos sitä lähdetään uudistamaan, niin pitää tutkia ensin, mitä osia siitä voidaan muuttaa tai parantaa ilman, että koko paketti huononee. Onko mahdollista hyväksyä jonkin osan parantaminen sen kustannuksella, että jokin toinen osa huononee? Esimerkiksi julkisen vallan toimintojen tehostaminen ja sitä kautta säästäminen saattaa kostautua joidenkin kansalaisryhmien hyvinvoinnin heikkenemisenä niin, että siitä on pitkällä aikavälillä haittaa myös muille ja koko maalle hyvinvointivaltion rapautumisen ja talouskasvun heikkenemisen myötä.

Tämän vuoksi kannattaa suhtautua suurella varovaisuudella kaikkiin ehdotuksiin, jotka pyrkivät siirtämään Suomeen jotakin yksittäistä komponenttia jonkin toisen maan mallista, olkoon se sitten toinen Pohjoismaa, Saksa, Yhdysvallat tai joku muu. Tällaisia huitaisuja esiintyy suomalaisessa keskustelussa aivan liian paljon. ■

Kirjallisuus

ANDERSEN, T.M. & HOLMSTRÖM, B. & HONKAPOHJA, S. & KORKMAN, S. & SÖDERSTRÖM, H.T. & VARTIAINEN, J. (2007), *The Nordic Model: Embracing Globalization and Sharing Risks*, Helsinki: ETLA.

BARTH, E. & MOENE, K.O. & WILLUMSEN, F. (2014), *The Scandinavian Model – An Interpretation*, *Journal of Public Economics*, 117, 60–72.

CINGANO, F. (2014), *Trends in Income Inequality and Its Impact on Economic Growth*, OECD SEM Working Paper No. 163

DELONG, J.B. & SUMMERS, L.H. (2012), *Fiscal Policy in a Depressed Economy*, *Brookings Papers on Economic Activity*, Spring, 233–274.

EGGERTSSON, G. (2010), *The Paradox of Toil*, Federal Reserve Bank of New York Staff Report 433.

EGGERTSSON, G. & FERRERO, A. & RAFFO, A. (2014), *Can Structural Reforms Help Europe?*, *Journal of Monetary Economics*, 61, 2–22.

HAAPARANTA, P. (2015), *Miten Suomen taloutta voitaisiin elvyttää?* *Talous&Yhteiskunta*, 43:1, ilmestyy.

HUOVARI, J. & KIANDER, J. & VOLK, R. (2006), *Väestörakenteen muutos, tuottavuus ja kasvu*, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 198.

ILMAKUNNAS, S. & LEHTO, E. (2014), *Suuntaviivoja julkisen talouden tiekarttaan*, *Talous&Yhteiskunta*, 42:1, 10–17.

IMF (2014), *Is It Time for an Infrastructure Push? The Macroeconomic Effects of Public Investment*. IMF World Economic Outlook, Chapter 3, October, Washington, DC: IMF.

KANGAS, O. (2013), *NORDMOD – patentoitu pohjoismainen malli ja sen poliittiset haasteet*, *Talous&Yhteiskunta*, 41:4, 46–51.

KOUVO, A. (2014), *Hyvinvointivaltion instituutiot ja yleistynyt luottamus*, *Talous&Yhteiskunta*, 42:4, 42–46.

OECD (2008), *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, Paris: OECD.

OECD (2011), *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*, Paris: OECD.

OSTRY, J.D. & BERG, A. & TSANGARIDES, C.G. (2014), *Redistribution, Inequality and Growth*, IMF Staff Discussion Note SDN/14/02.

PIKETTY, T. (2014), *Capital in the 21st Century*, London: The Belknap Press of the Harvard University Press.

RIIHELÄ, M. & SULLSTRÖM, R. & TUOMALA, M. (2005), *Kuponginleikkaajien paluu*, *Talous&Yhteiskunta*, 33:1, 14–21.

ROINE, J. (2014), *Thomas Pikettyn Pääoma 2000-luvulla, kooste ja näkökulma*, Helsinki: Art House.

TAIMIO, H. (toim.) (2007), Talouskasvun hedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman? Helsinki: TSL.

TAIMIO, H. (toim.) (2009), Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin, Helsinki: TSL.

TAIMIO, H. (toim.) (2010), Hyvinvointivaltion suunta – nousu vai lasku, Helsinki: TSL.

TALOUSPOLIITIKAN ARVIOINTINEUVOSTO (2014), Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2014, Helsinki, tammikuu.

TEULINGS, C. & BALDWIN, R. (Eds.) (2014), Secular Stagnation: Facts, Causes and Cures, A VoxEU.org Book, London: CEPR Press.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ (2006), Talouspolitiikan strategia-raportti 2006, Valtiovarainministeriö, kansantalousosasto, julkaisuja 2/2006.

VAARAMA, M. & KARVONEN, S. & KESTILÄ, L. & MOISIO, P. & MUURI, A. (toim.), Suomalaisten hyvinvointi 2014, Helsinki THL.

VIHRIÄLÄ, V. & VALKONEN, T. (Eds.) (2014), The Nordic Model – Challenged but Capable of Reform, Helsinki: ETLA B 262.

WILKINSON, R. & PICKETT, K. (2011), Tasa-arvo ja hyvinvointi, Helsinki: HS Kirjat.